Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

2. června 2022 *

„Řízení o předběžné otázce – Letecká doprava – Montrealská úmluva – Článek 17 odst. 1 – Odpovědnost leteckých dopravců za smrt nebo zranění cestujících – Pojem ‚nehoda', která způsobila smrt nebo zranění – Zranění utrpěné při výstupu z letadla – Článek 20 – Zproštění odpovědnosti leteckého dopravce – Pojem ‚nedbalost, jiné chybné jednání nebo opomenutí zraněného cestujícího, které způsobilo škodu nebo k ní přispělo' – Pád cestujícího, který se nepřidržoval zábradlí mobilních schodů pro výstup z letadla"

Ve věci C-589/20,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Landesgericht Korneuburg (zemský soud v Korneuburgu, Rakousko) ze dne 15. září 2020, došlým Soudnímu dvoru dne 10. listopadu 2020, v řízení

JR

proti

Austrian Airlines AG,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení K. Jürimäe, předsedkyně senátu, N. Jääskinen, M. Safjan, N. Piçarra (zpravodaj) a M. Gavalec, soudci,

generální advokát: N. Emiliou,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za JR F. Raffasederem, Rechtsanwalt,

– za Austrian Airlines AG C. Kronesem, Rechtsanwalt,

– za německou vládu J. Möllerem, M. Hellmannem, a U. Kühnem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: němčina.

– za Evropskou komisi G. Braunem, K. Simonssonem a G. Wilmsem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 20. ledna 2022,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 17 odst. 1 a článku 20 Úmluvy o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu, která byla uzavřena v Montrealu dne 28. května 1999, podepsána Evropským společenstvím dne 9. prosince 1999 a schválena jeho jménem rozhodnutím Rady 2001/539/ES ze dne 5. dubna 2001 (Úř. věst. 2001, L 194, s. 38; Zvl. vyd. 07/05, s. 491, dále jen „Montrealská úmluva“) a která vstoupila ve vztahu k Evropské unii v platnost dne 28. června 2004.

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi JR a společností Austrian Airlines AG, leteckým dopravcem, ve věci návrhu na náhradu škody podaného JR z důvodu zranění způsobeného jejím pádem při výstupu z letadla v rámci letu provozovaného tímto dopravcem.

Právní rámec

Mezinárodní právo

3 Třetí a pátý pododstavec preambule Montrealské úmluvy stanoví:

„[Smluvní státy uznávají] význam zajištění ochrany zájmů spotřebitelů v mezinárodní letecké dopravě a nutnost zajištění spravedlivých náhrad na základě principu odškodnění;

[…]

[…] společný krok států k další harmonizaci a kodifikaci některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu formou nové úmluvy je nejvhodnějším prostředkem pro dosažení spravedlivého vyvážení zájmů“.

4 Článek 17 této úmluvy, nadepsaný „Smrt a zranění cestujících – škoda na zavazadlech“ v odstavci 1 stanoví:

„Dopravce odpovídá za škody následkem smrti nebo zranění cestujícího, pokud k nehodě, která způsobila smrt nebo zranění, došlo na palubě letadla nebo během činností při nástupu do letadla nebo výstupu z něj.“

5 Článek 20 uvedené úmluvy, nadepsaný „Zproštění právní odpovědnosti“, zní:

„Pokud dopravce prokáže, že škodu způsobila nebo k ní nedbalostí nebo jiným chybným jednáním či opomenutím přispěla osoba žádající náhradu nebo osoba, od které osoba žádající náhradu škody odvozují svá práva, je dopravce zcela nebo částečně zproštěn odpovědnosti za škodu vůči žádající osobě, a to v rozsahu, ve kterém nedbalost, chybné jednání nebo opomenutí škodu způsobilo nebo k ní přispělo. […]“

Unijní právo

6 Bod 9 odůvodnění nařízení Rady (ES) č. 2027/97 ze dne 9. října 1997 o odpovědnosti leteckého dopravce při letecké dopravě cestujících a jejich zavazadel (Úř. věst. 1997, L 285, s. 1; Zvl. vyd. 07/03, s. 489), ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 889/2002 ze dne 13. května 2002 (Úř. věst. 2002, L 140, s. 2; Zvl. vyd. 07/06, s. 246) (dále jen „nařízení č. 2027/97“), zní takto:

„[…] [unijní] letečtí dopravci mohou být zproštěni odpovědnosti v případech spoluzavinění cestujícího z důvodu jeho nedbalosti“.

7 Článek 2 odst. 2 tohoto nařízení stanoví:

„Pojmy obsažené v tomto nařízení, které nejsou definovány v odstavci 1, se shodují s pojmy použitými v Montrealské úmluvě.“

8 Body 10 a 18 odůvodnění nařízení č. 889/2002 uvádějí:

„(10) Pro bezpečný a moderní letecký dopravní systém je vhodná zásada neomezené odpovědnosti v případě smrti nebo zranění leteckých cestujících.

[…]

(18) Jsou-li požadována další pravidla k provádění Montrealské úmluvy v otázkách neupravených nařízením (ES) č. 2027/97, přísluší členským státům vydat takové předpisy.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

9 Dne 30. května 2019 JR cestovala společně se svým manželem a dvouletým synem ze Soluně (Řecko) do Vídně – Schwechat (Rakousko) letem, který provozovala společnost Austrian Airlines.

10 Na letišti Vídeň Schwechat manžel JR, který šel před ní a držel v každé ruce příruční zavazadlo s kolečky, v okamžiku, kdy vystupoval z letadla po mobilních schodech, které měly z každé strany zábradlí, v poslední třetině těchto schodů téměř upadl. Na tomtéž místě upadla JR, která držela v pravé ruce kabelku a levou paží držela svého syna. Tento pád způsobil JR zejména zlomeninu levého předloktí.

11 JR podala k Bezirksgericht Schwechat (okresní soud ve Schwechat, Rakousko) proti společnosti Austrian Airlines žalobu na náhradu újmy ve výši 4 675 eur navýšené o náklady a úroky. Tvrdila, že uvedené schody neodpovídaly smluvní povinnosti společnosti Austrian Airlines zajistit ochranu a bezpečnost cestujících, jelikož upadla i přes zvláštní opatrnost při sestupování po dotčených schodech poté, co spatřila, že její manžel na těchto schodech téměř upadl. Nicméně, jak tvrdí, upadla z důvodu, že tyto schody, které byly nezastřešené, byly z důvodu vlhkého počasí doprovázeného mrholením příliš kluzké. JR dodala, že nášlapná plocha, na níž uklouzla, byla znečištěná olejem a zašpiněná.

12 Společnost Austrian Airlines tvrdila, že povrch nášlapných ploch dotčených schodů má otvory nebo drážky umožňující rychlý odtok vody, takže tyto schody nebyly kluzké. Neporušila tudíž smluvní povinnosti ochrany a řádné péče ani nejednala se zaviněním nebo protiprávně. Pád JR byl způsoben jejím vlastním chováním, jelikož nepoužila žádné ze zábradlí uvedených schodů,

a to i když zpozorovala, že její manžel téměř upadl. Kromě toho se JR navzdory doporučení lékaře odmítla, v rozporu se svou povinností omezit újmu, podrobit okamžitému ošetření v nemocnici sousedící s letištěm a nechala se ošetřit až v pozdních večerních hodinách dne 30. května 2019, což mohlo její zranění zhoršit.

13 Rozsudkem ze dne 15. března 2020 Bezirksgericht Schwechat (okresní soud ve Schwechat) konstatoval, že část cestujících dotčeného letadla použila před JR tytéž mobilní schody jako posledně jmenovaná a žádný z nich si na kluzké místo na těchto schodech nestěžoval, ani neupadl. Tento soud zejména uvedl, že uvedené schody jsou kovové a nejsou zastřešené, přičemž letiště Vídeň-Schwechat nemá k dispozici zastřešené schody, že nášlapné plochy těchto schodů jsou dostatečně široké na to, aby dvě osoby mohly bok po boku sejít schody, že povrch těchto nášlapných ploch je z drážkovaného plechu, což činí tyto nášlapné plochy zvlášť protiskluzové, a že toto vybavení je certifikováno a kontrolováno Technischer Überwachungsverein (svaz technického dohledu, Rakousko). Uvedený soud konstatoval, že dotčené schody nevykazovaly žádnou vadu nebo poškození, a pokud byly uvedené nášlapné plochy vlhké, nebyly kluzké, znečištěné olejem, mazivem nebo obecně zašpiněné; pouze na posledních třech stupních byly nečistoty neznámé konzistence ve tvaru teček. Na základě toho dospěl uvedený soud k závěru, že není možné určit důvody, proč JR upadla.

14 Tentýž soud na základě čl. 1295 odst. 1 Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (obecný občanský zákoník) zamítl žalobu podanou JR a v podstatě rozhodl, že společnost Austrian Airlines neporušila akcesorickou povinnost zajistit bezpečnost cestujících a že JR neučinila žádné preventivní opatření, aby zabránila svému pádu.

15 Landesgericht Korneuburg (zemský soud v Korneuburgu, Rakousko), ke kterému JR podala odvolání proti tomuto rozsudku, má pochybnosti týkající se otázky, zda pád JR spadá pod pojem „nehoda“ ve smyslu čl. 17 odst. 1 Montrealské úmluvy, jak jej vyložil Soudní dvůr v rozsudku ze dne 19. prosince 2019, Niki Luftfahrt (C-532/18, EU:C:2019:1127). Podle tohoto soudu z uvedeného rozsudku vyplývá, že se takový pojem vztahuje na všechny situace, k nimž dojde na palubě letadla nebo během činností spočívajících v nástupu do letadla nebo výstupu, v nichž předmět použitý pro službu cestujícím způsobil cestujícímu zranění, aniž je nezbytné zkoumat, zda tyto situace vyplývají z rizika vlastního letecké dopravě. Situace, o níž se jedná ve věci v původním řízení, se přitom liší od situace, o kterou se jednalo ve věci, v níž byl vydán uvedený rozsudek, jelikož pád JR nebyl způsoben takovým předmětem.

16 Uvedený soud má dále za to, že JR přinejmenším přispěla ke svému pádu, jelikož se nepřidržovala žádného ze zábradlí mobilních schodů přistavených za účelem výstupu cestujících a to poté, co zpozorovala, že její manžel těsně před ní téměř upadl. Tentýž soud si tedy klade otázku, zda podle článku 20 Montrealské úmluvy toto spoluzavinění z nedbalosti „[upozadí]“ odpovědnost společnosti Austrian Airlines podle čl. 17 odst. 1 této úmluvy „až do jejího vyloučení“.

17 Za těchto okolností se Landesgericht Korneuburg (zemský soud v Korneuburgu) rozhodl přerušit řízení a předložit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Musí být čl. 17 odst. 1 [Montrealské] úmluvy vykládán v tom smyslu, že pojem ‚nehoda‘ ve smyslu tohoto ustanovení zahrnuje také situaci, kdy cestující při výstupu z letadla v poslední třetině mobilních schodů – bez zjistitelného důvodu – upadne a přitom se zraní, přičemž zranění nebylo způsobeno předmětem používaným k poskytnutí služby cestujícím ve smyslu [rozsudku ze dne 19. prosince 2019, Niki Luftfahrt (C-532/18, EU:C:2019:1127)], a schody nevykazovaly žádnou vadu a zejména nebyly kluzké?

2) Musí být článek 20 [Montrealské úmluvy] vykládán v tom smyslu, že letecký dopravce je v plném rozsahu zproštěn případné odpovědnosti, pokud nastaly okolnosti popsané v [první otázce] a cestující se v okamžiku pádu nepřidržoval zábradlí schodů?“

K předběžným otázkám

K první otázce

18 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 17 odst. 1 Montrealské úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že situace, kdy cestující z nezjištěného důvodu upadne na mobilních schodech přistavených za účelem výstupu cestujících z letadla a zraní se, spadá pod pojem „nehoda“ ve smyslu tohoto ustanovení, a to i v případě, že dotyčný letecký dopravce v tomto ohledu neporušil povinnosti řádné péče a zajištění bezpečnosti.

19 Podle tohoto ustanovení dopravce odpovídá za škody následkem smrti nebo zranění cestujícího, pokud k nehodě, která způsobila smrt nebo zranění, došlo na palubě letadla nebo během činností při nástupu do letadla nebo výstupu z něj.

20 Soudní dvůr již rozhodl, že pojem „nehoda“ v obvyklém významu a v kontextu, do kterého je situován, je chápán jako nepředvídaná neúmyslná škodná událost a že uvedený pojem nevyžaduje realizaci rizika spojeného s leteckou dopravou nebo existenci souvislost mezi „nehodou“ a provozem nebo pohybem letadla (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. prosince 2019, Niki Luftfahrt, C-532/18, EU:C:2019:1127, body 34, 35 a 41).

21 Tento výklad čl. 17 odst. 1 Montrealské úmluvy je v souladu s cíli této úmluvy, které spočívají, jak vyplývá z třetího a pátého pododstavce preambule této úmluvy, v „zajištění ochrany zájmů spotřebitelů v mezinárodní letecké dopravě a nutnost[i] zajištění spravedlivých náhrad na základě principu odškodnění“ prostřednictvím režimu objektivní odpovědnosti leteckých dopravců při současném zachování „spravedlivého vyvážení zájmů“ leteckých dopravců a cestujících (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. prosince 2019, Niki Luftfahrt, C-532/18, EU:C:2019:1127, bod 36).

22 Pokud tedy cestující z nezjištěného důvodu upadne na mobilních schodech přistavených za účelem výstupu cestujících z letadla a zraní se, je tento pád zahrnut pojmem „nehoda“ ve smyslu čl. 17 odst. 1 Montrealské úmluvy. Okolnost, že dotyčný letecký dopravce v tomto ohledu neporušil povinnosti řádné péče a zajištění bezpečnosti, nemůže zpochybnit tuto kvalifikaci.

23 Jak totiž uvedl generální advokát v bodě 40 svého stanoviska, k založení odpovědnosti tohoto dopravce podle tohoto ustanovení stačí, že k nehodě, která způsobila smrt nebo zranění cestujícího, došlo na palubě letadla nebo během činností při nástupu do letadla nebo výstupu z něj. Tato odpovědnost tudíž nemůže záviset na zavinění nebo nedbalosti ze strany uvedeného dopravce.

24 Na první otázku je proto třeba odpovědět tak, že čl. 17 odst. 1 Montrealské úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že situace, kdy cestující z nezjištěného důvodu upadne na mobilních schodech přistavených za účelem výstupu cestujících z letadla a zraní se, spadá pod pojem „nehoda“ ve smyslu tohoto ustanovení, a to i v případě, že dotyčný letecký dopravce v tomto ohledu neporušil povinnosti řádné péče a zajištění bezpečnosti.

K druhé otázce

25 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 20 Montrealské úmluvy vykládán v tom smyslu, že pokud nehoda, která způsobila cestujícímu škodu, spočívá v jeho pádu z nezjištěného důvodu na mobilních schodech přistavených za účelem výstupu cestujících z letadla, může okolnost, že se tento cestující nepřidržoval zábradlí těchto schodů v okamžiku pádu, představovat důkaz, že ve smyslu tohoto ustanovení nedbalost, jiné chybné jednání nebo opomenutí uvedeného cestujícího způsobilo škodu, kterou utrpěl, nebo k ní přispělo, a v tomto rozsahu zprostit dotyčného leteckého dopravce odpovědnosti vůči témuž cestujícímu.

26 Podle čl. 20 první věty Montrealské úmluvy, pokud dopravce prokáže, že škodu způsobila nebo k ní nedbalostí nebo jiným chybným jednáním či opomenutím přispěla osoba žádající náhradu nebo osoba, od které osoba žádající náhradu škody odvozují svá práva, je dopravce zcela nebo částečně zproštěn odpovědnosti za škodu vůči žádající osobě, a to v rozsahu, v němž tato nedbalost, chybné jednání nebo opomenutí škodu způsobilo nebo k ní přispělo.

27 Zásada, podle které mohou být unijní letečtí dopravci zproštěni odpovědnosti v případech spoluzavinění cestujícího z důvodu nedbalosti, je rovněž stanovena v bodě 9 odůvodnění nařízení č. 2027/97.

28 Jak již Soudní dvůr rozhodl, cílem možnosti stanovené v článku 20 Montrealské úmluvy zprostit leteckého dopravce odpovědnosti nebo omezit povinnost k náhradě škody, kterou má vůči cestujícímu, jenž utrpěl škodu vyplývající z „nehody“ ve smyslu čl. 17 odst. 1 této úmluvy, je chránit „spravedlivé vyvážení zájmů“ leteckých dopravců a cestujících, uvedené v bodě 21 tohoto rozsudku (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. prosince 2019, Niki Luftfahrt, C-532/18, EU:C:2019:1127, bod 39).

29 Vzhledem k tomu, že Montrealská úmluva a nařízení č. 2027/97 neobsahuje zvláštní ustanovení týkající se důkazu o nedbalosti, jiném chybném jednání či opomenutí osoby žádající náhradu nebo osoby, od které osoba žádající náhradu škody odvozují svá práva, který musí pro účely použití čl. 20 první věty této úmluvy podat letecký dopravce, musí předkládající soud v souladu se zásadou procesní autonomie, na kterou odkazuje zejména bod 18 odůvodnění nařízení č. 889/2002, použít relevantní pravidla vnitrostátního práva, avšak za podmínky, že tato pravidla respektují zásady rovnocennosti a efektivity, jak jsou definovány v ustálené judikatuře Soudního dvora (obdobně viz rozsudek ze dne 9. července 2020, Vueling Airlines, C-86/19, EU:C:2020:538, body 38 až 40, jakož i citovaná judikatura).

30 V tomto rámci přísluší předkládajícímu soudu určit, zda dotyčný letecký dopravce podal důkaz o nedbalosti, jiném chybném jednání nebo opomenutí dotyčného cestujícího, a případně posoudit, do jaké míry tato nedbalost, jiné chybné jednání nebo opomenutí způsobilo škodu, kterou tento cestující utrpěl, nebo k ní přispělo, aby s přihlédnutím ke všem okolnostem, za kterých k této škodě došlo, zprostil v tomto rozsahu dotyčného dopravce odpovědnosti vůči uvedenému cestujícímu.

31 Zejména okolnost uváděná předkládajícím soudem, že se dotyčná cestující nepřidržovala jednoho ze zábradlí mobilních schodů přistavených za účelem výstupu cestujících z letadla, může zajisté způsobit zranění utrpěné touto cestující, nebo k němu přispět. V rámci tohoto posouzení však vnitrostátní soud nemůže ponechat bez povšimnutí skutečnost, že cestující, která cestovala

s nezletilým dítětem, musí rovněž dbát na bezpečnost tohoto dítěte, což může vést tuto cestující k tomu, aby se nepřidržovala takového zábradlí nebo se ho pustila, aby učinila opatření nezbytná k zabránění ohrožení bezpečnosti tohoto dítěte.

32 Pokud jde o posouzení okolnosti, na kterou rovněž poukázal předkládající soud, že tato cestující zpozorovala, že její manžel těsně před ní na dotčených mobilních schodech téměř upadl, jakožto důkazu o nedbalosti, jiném chybném jednání či opomenutí dotyčné cestující pro účely použití čl. 20 první věty Montrealské úmluvy, nelze pominout tvrzení uvedené cestující, že zpozorování takového hrozícího pádu ji vedlo ke zvláštní opatrnosti při sestupování po těchto schodech. Nicméně je věcí tohoto soudu, aby v souladu s judikaturou připomenutou v bodě 29 tohoto rozsudku ověřil význam takového tvrzení s ohledem na použitelná pravidla vnitrostátního práva.

33 Nelze rovněž vyloučit, že okolnost, že se zraněná cestující odmítla podrobit okamžitému ošetření poté, co k nehodě došlo, přispěla ke zhoršení zranění, která utrpěla. Nicméně, jak uvedl generální advokát v bodě 76 svého stanoviska, v tomto kontextu je třeba zohlednit závažnost, kterou zranění vykazovalo bezprostředně poté, co došlo k nehodě, jakož i informace, jež byly této cestující poskytnuty na místě zdravotnickým personálem, týkající se odkladu lékařského ošetření a možnosti podrobit se takovému ošetření v blízkém okolí.

34 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 20 první věta Montrealské úmluvy musí být vykládána v tom smyslu, že pokud nehoda, která způsobila cestujícímu škodu, spočívá v jeho pádu z nezjištěného důvodu na mobilních schodech přistavených za účelem výstupu cestujících z letadla, může být dotyčný letecký dopravce zproštěn odpovědnosti vůči tomuto cestujícímu pouze tehdy, když s ohledem na všechny okolnosti, za kterých k této škodě došlo, tento dopravce prokáže, v souladu s použitelnými pravidly vnitrostátního práva a s výhradou dodržení zásady rovnocennosti a efektivity, že uvedený cestující nedbalostí, jiným chybným jednáním nebo opomenutím způsobil škodu, kterou utrpěl, nebo k ní přispěl ve smyslu tohoto ustanovení.

K nákladům řízení

35 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

1) Článek 17 odst. 1 Úmluvy o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu, uzavřené v Montrealu dne 28. května 1999, která byla Evropským společenstvím podepsána dne 9. prosince 1999 a schválena jeho jménem rozhodnutím Rady 2001/539/ES ze dne 5. dubna 2001, musí být vykládán v tom smyslu, že situace, kdy cestující z nezjištěného důvodu upadne na mobilních schodech přistavených za účelem výstupu cestujících z letadla a zraní se, spadá pod pojem „nehoda“ ve smyslu tohoto ustanovení, a to i v případě, že dotyčný letecký dopravce v tomto ohledu neporušil povinnosti řádné péče a zajištění bezpečnosti.

2) **Článek 20 první věta Úmluvy o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu, uzavřené v Montrealu dne 28. května 1999, musí být vykládána v tom smyslu, že pokud nehoda, která způsobila cestujícímu škodu, spočívá v jeho pádu z nezjištěného důvodu na mobilních schodech přistavených za účelem výstupu cestujících z letadla, může být dotyčný letecký dopravce zproštěn odpovědnosti vůči tomuto cestujícímu pouze tehdy, když s ohledem na všechny okolnosti, za kterých k této škodě došlo, tento dopravce prokáže, v souladu s použitelnými pravidly vnitrostátního práva a s výhradou dodržení zásady rovnocennosti a efektivity, že uvedený cestující nedbalostí, jiným chybným jednáním nebo opomenutím způsobil škodu, kterou utrpěl, nebo k ní přispěl ve smyslu tohoto ustanovení.**

Podpisy.